

ARHEOLOŠKI NALAZI IZ ŠPILJE LOS ANTONIO NA SREDNJEM VELEBITU (Japage)

Piše: dr. sc. Tatjana Kolak
Muzej Like Gospić

Ispred ulaza u špilju Los Antonio foto: Hrvoje Cvitanović

Kao nova akvizicija Arheološkog odjela u 2006. godini, zahvaljujući članovima međunarodne speleološke ekspedicije „Srednji Velebit '06“ koji su tog ljeta sudjelovali na velebitskome speleološkom kampu, u Muzej Like Gospić dospio je iznimno zanimljiv nalaz ljudske lubanje i baklje, uz nekoliko ulomaka gara i pojedinačnu kost prsta. Baklja je napravljena od borovine, i to usukivanjem mase, što je osobito dobro vidljivo u donjem stanjenom

dijelu, predviđenom za hvatište. Gornji je dio masivniji, s tragovima gorenja, a na cjelokupnoj se površini mjestimično nalazi trag kalcifikacije. Dužina baklje nešto je više od 28 cm, a najveće širine 12,5 cm. Lubanju je pronašao član Kluba speleologiv Podillja iz Ukrajine, Vitalij Andraš , dok su baklju i komad prsta nekoliko dana kasnije pronašli članovi Speleološkoga kluba „Ursus spelaeus“.

Nalazi potječu iz špilje Los Antonio u predjelu Velike Japage na Srednjem Velebitu, a danas su dio arheološke građe Muzeja pod inventarnim brojevima A 556 i 557.

Kako su nalazi pronađeni na površini speleološkog objekta bez pokretnih nalaza koji bi upućivali na njegovu poblizu determinaciju u smislu pripadnosti razdoblju, kulturi i narodu, ili otkrili razlog zbog čega se ova lubanja uopće pronašla ovdje, valjalo je obaviti određene analize nad samom građom.

U rujnu 2006. godine, susretljivošću kolege Borisa Olujića, u SAD-u (Florida) je napravljena standardna analiza C14 (utvrđivanje starosti na osnovi radioaktivnog ugljika) ulomaka gara baklje.

Prema rezultatima dostavljenim 2008., riječ je o drvu koje je posječeno prije najviše 4870, a najmanje 4580 godina, odnosno da je riječ o razdoblju između 2920. i 2630. godine pr. Kr.

U listopadu 2010. dogovorena je provedba antropološke analize lubanje sa Željansom Bašić iz Kliničkog zavoda za patologiju, sudsku medicinu i citologiju Kliničkoga bolničkog centra Split.¹

Položaj lubanje *in situ* na dnu špilje foto: Hrvoje Cvitanović

Preliminarni rezultati, jer sveukupna analiza još nije završena, pokazuju da je riječ o odraslome, fizički aktivnome muškarcu starosne dobi između 30 i 40 godina. Sudeći po snažnim i izbočenim jagodičnim kostima, bio je robusne građe, a prema širokoj lubanji pripada brahicefaličnom tipu. Imao je devijaciju nosne pregrade što mu je svakako bila nasljedna karakteristika, s obzirom da nije evidentirana nikakva trauma izazvana udarcem u nos. Stoga je naš „Antonio“ bio vrlo nezahvalan noćni suputnik.

Na očuvanim zubima nije pronađeno karijesa, što govori da je prehrana bila bogata proteinima, iako su grizne plohe iznimno istrošene. Istrošenost može biti uvjetovana i isturenosću gornje čeljusti prema van, a to podrazumijeva patološku promjenu u zagrizu koji se oslanja samo na pretkutnjake i kutnjake.

Na lubanji je pronađeno više trauma, od kojih su neke nastale nakon smrti, ali dio ozljeda govori o svakodnevnome napornom fizičkom radu ili o međusobnim sukobima unutar iste ili više zajednica. Dvije se ozljede nalaze na frontalnoj (čeonj) kosti i jedna na gornjem rubu orbite, a prema zacijeljenim ranama, osoba ih je preživjela. S obzirom na položaj ozljeda, moguće je da su nastale kao posljedica frontalnog sukoba dviju osoba, od kojih je druga osoba sigurno bila dešnjak (ozljede se nalaze na lijevoj strani lubanje). No ne može se isključiti ni mogućnost da su ozljede nastale kao posljedica nesretnog pada, ozljede prilikom lova ili obavljanja dnevnih aktivnosti.

foto: Hrvoje Cvitanović

Na „Antonijevoj“ čeonj kosti pronađene su i patološke promjene hiperporoznosti, što može biti i posljedica nedostatka željeza, upalnog stanja izazvanog infektivnim uzročnicima ili stalne izloženosti nepovoljnim vremenskim uvjetima kao što su kiša, snijeg i hladan vjetar.

Prema trenutno dostupnim podacima² nema pokazatelja koji bi upućivali na uzrok smrti ovog muškarca.

Ako nedvojbeno povežemo nalaz baklje i lubanje u isti vremenski i kulturološki kontekst, naš je „Antonio“ živio u razdoblju srednjeg, odnosno kasnog eneolitika ili bakrenog doba. To je vrijeme kada se kulture udaljavaju od naslijeđenih tradicija neolitika (mlađega

kamenog doba), s pojačanom pojavom metalurgije, što će uslijediti društvenim promjenama i raslojavanjem, odnosno stvaranjem prvih plemenskih i rodovskih aristokracija. Ime ili pripadnost tadašnjih stanovnika ovih krajeva nam je nepoznanica, a i uopće, vrlo su rijetki nalazi ili lokaliteti.

Na području cijele Hrvatske pojavljuju se stepski narodi s Ponta, Zakavkazja i ruskih stepa, koji, kao vrlo pokretljivi stočari, traže nove prostore za svoju ekonomsku snagu – stoku, pa se može očekivati da je i područje Like, oduvijek zanimljivo stočarima i orijentirano stočarenju kao temeljnoj gospodarskoj grani, bilo iznimno pogodno za novopridošlice.

Je li „Antonio“ bio dio neke populacije koja je živjela na Velebitu ili možda dio skupine koja se ondje nalazila u lovu, a zbog vremenske nepogode ili divljih životinja potražio zaklon, još nam je nepoznanica. Mogao je biti i usamljeni putnik ili istjerani član zajednice, progonjen od svojih dojučerašnjih žitelja ili neprijateljskih pripadnika neke druge zajednice.

Bez obzira na postavljena pitanja, na koja će odgovore dati, nadam se, neka buduća istraživanja, ovi nalazi čvrsto svjedoče o Velebitu kao živom organizmu, a ne neprohodnoj i pustoj planini i u pradavna doba.

Baklja foto: Tatjana Kolak

Ostaci gara i kost prsta foto: Tatjana Kolak

Pozivna bilješka

¹ U projektnom timu pod vodstvom dr. sc. Šimuna Anđelinovića, sudjelovali su i Ivana Anterić, Ela Škorić, Antonio Alujević i fotograf Željko Jović. Sve provedene analize, kao i ona američka, napravljene su bez ikakve naknade, na čemu svima najljepše zahvaljujem.

² Trenutačno se provodi DNK-analiza i snimka lubanje MSCT-om.

LITERATURA

Mišćenić G., Glavaš I., 2006.: *Međunarodna speleološka ekspedicija "Srednji Velebit '06"*, Subterranea Croatica, br. 7, 3-8.

ARCHAEOLOGICAL FINDS FROM THE LOS ANTONIO CAVE IN MIDDLE VELEBIT

As a new acquisition, an interesting discovery of a human skull, torch, soot fragments and separate finger bones, which were found during the International Speleological Expedition "Srednji Velebit 06" (Middle Velebit 06), were donated to the Muzej Like (Museum of Lika) Gospić in 2006. The artifacts were found in the Los Antonio Cave in the part of Velebit called Velike Japage by Ukrainian speleologists from the Speleological Club "Podillja" from Ternopil and members of the Speleological Club "Ursus Spelaeus" from Karlovac.

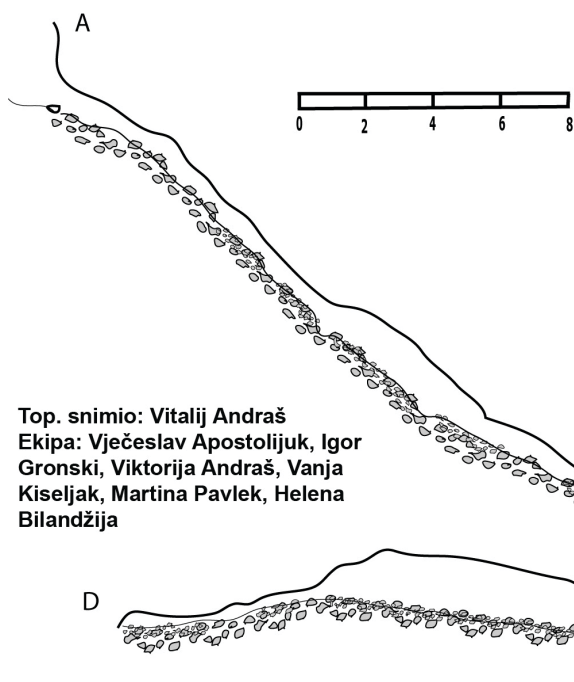
The 28 cm long torch was made of pine wood by twisting the wet wood pulp into a stick and according to Carbon14 dating the tree was cut between 2920 and 2630 BC.

The results of the anthropological analysis conducted on the skull show that it belonged to a man of 30 to 40 years of age and a robust build of a brachycephalic type. According to the nasal septum deviation, he was prone to snoring, while the absence of dental caries implies protein-rich diet. Several traumas, some of which incurred post-mortem, were found on the skull and some of them testify to extremely strenuous manual work or conflicts either within community or between several communities.

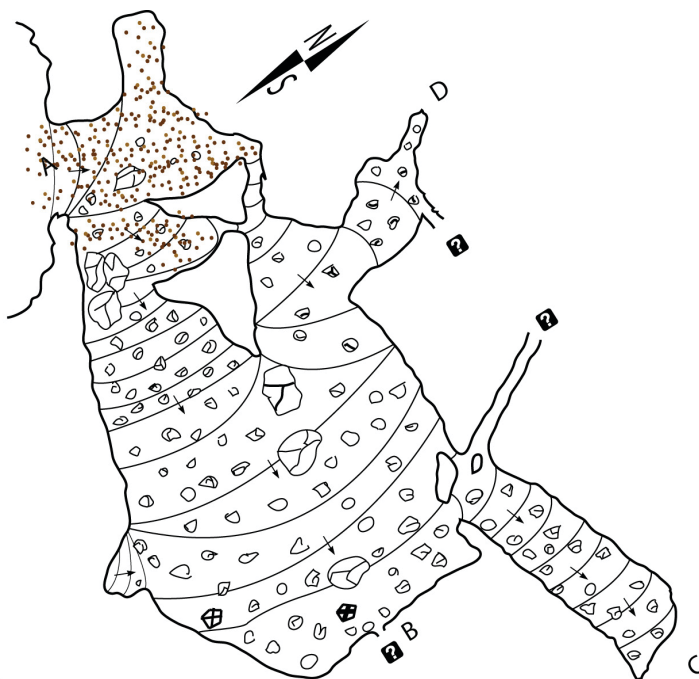
Judging from the dating of the torch, it can be assumed that "Antonio" lived in this area during the Neolithic period, but new find and exploration would help elucidate the mystery of how this man ended his life in a cave.

ŠPILJA LOS ANTONIO SREDNJI VELEBIT, JAPAGE

BR. PLOČICE:069/025

Top. snimio: Vitalij Andraš
Ekipa: Vječeslav Apostolijuk, Igor Gronski, Viktorija Andraš, Vanja Kiseljak, Martina Pavlek, Helena Bilandžija

KLUB SPELEOLOGIV "PODILLJA" - Ternopil (Ukrajina)
SK "URSUS SPELAEUS" - Karlovac
HBSD - Zagreb